

II.

Na Hrušici (1942–1945)

Drobni, bežni utrinki iz zgodnjega otroštva

Konec novembra leta 1942 so nas Nemci preselili iz Jesenic na Hrušico, in sicer v veliko staro hišo s številko 58 in pomenljivim imenom - Vila. Morda tudi v tej hiši stanujejo pomembnejši ljudje, kakor je bilo to znano za Jesenice, sem otroško razmišljal. O tem nima smisla razpravljati. Vsekakor pa drži, da je bila Vila zares razsežna sončna hiša, ki je bila na tem odprtem kosu zemlje daleč najvišja, in zdelo se je, kakor da gospoduje celotnemu zahodnemu delu Hrušice. S te hiše se je videlo neverjetno daleč naokoli. Zatorej ji je takšno ime upravičeno pristajalo. Tisti, ki si ga je izmislil, je imel dalekosežno vizionarsko domišljijo, saj je Vila v vsem času svojega obstoja nudila zatočišče številnim družinam in posameznikom in tako odigrala pomembno stanovanjsko vlogo.

Sredi dopoldneva je pripeljal velik tovornjak z delavci pred našo hišo na Jesenicah. Delavci so hitro nanj znosili pohištvo in ostalo kramo iz stanovanja in kleti. Z napolnjenim tovornjakom smo se tudi mi štirje odpeljali na Hrušico. Tu so delavci spet vse s tovornjaka znosili v Vilo in preselitev je bila končana. Popoldne smo že sedeli in dihali zrak v novem še neurejenem stanovanju. Pri vožnji s tovornjakom na Hrušico sem sedel zraven šoferja. Zavzeto sem opazoval vse, kar se je dogajalo okrog mene. Ko smo prevozili z visokimi smrekami zaraščen Kopavnik in se potem strmo spustili po klancu navzdol proti Hrušici, je pes pri prvi hiši na desni strani ceste, tj. Ambrožičevi hiši, tako strašansko kazal zobe, renčal in divje lajal na tovornjak, da se je hotel kar odtrgati od verige, na katero je bil pripet. Šofer se je šalil, da nas tukaj še pes ne mara, kaj šele ljudje. Jaz pa sem zares vzela njegove besede, saj sem mislil, da smo že na cilju, pri hiši, v katero se bomo vselili. Bil sem zelo vesel, ko smo se peljali mimo in naprej, da to ni bilo res in da smo se ustavili daleč od te hiše, pri Vili. Sicer pa, kadarkoli smo šli pozneje peš mimo te hiše, je pes vedno grdo lajal na nas. Na njegov lajež smo se polagoma navadili.

V Vili so nam dodelili prijetno dvosobno sončno stanovanje v drugem nadstropju s pogledom na Republiko, na del ceste od Jesenic proti Kranjski Gori, na železnico Jesenice-Planica, reko Savo in vso Mežakljo z Jerebikovcem vred. Pravzaprav smo z našega stanovanja s pogledom lahko objeli široko obzorje od vasi na levi strani (vzhodu) vse do Belega Polja na desni (zahodu). Edino krošnja visoke lipe pred hišo, pravzaprav ravno pred našo spalnico, je malo kvarila idealni pogled na to lepo in razgibano gorenjsko pokrajino.

Tu smo ostali mama, sestra in jaz, oče pa je bil v prometni službi v Linzu. Obiskoval nas je lahko na vsake tri tedne za en dan. Prišel je v soboto zvečer, odšel pa v nedeljo popoldne. Komaj smo čakali njegovega prihoda, težko pa smo se od njega poslovili, ko je odšel nazaj v službo. Ob vsakem slovesu smo očeta peš pospremili s Hrušice na železniško postajo Jesenice. Ko se je z vlakom odpeljal, je gledal skozi okno vagona. Drug drugemu smo si mahali v slovo toliko časa, dokler smo se videli.

Tisti čas, ko smo živeli na Hrušici, so v Vili stanovale naslednje družine. V pritličju: Urh pod desnim balkonom (iz te družine je izšla Darinka (1925–2014), poročena Žbogar, ki je pisala o Hrušici, njenem rojstnem kraju; njena sestra Mimica pa se mi je zdela najlepša ženska ne samo na Hrušici, ampak tudi pozneje), Matoh, Podlesnik (s sinom Petrom), Kirhmajer pod levim balkonom, Pagliaruzzi (Slavica se je poročila s Francijem Rihtaršičem) in še ena družina med stopniščem in družino Urh; v prvem nadstropju: Ukmar (desni balkon), Mrak (s hčerko Marjo), Feldin (levi balkon), Rabič (z bolešno Danico) in še dve družini, ena med stopniščem in družino Ukmar in ena med družinama Ukmar in Mrak; v drugem nadstropju: Žerjav (z Mirkom in Brunom, ki je bil moj sošolec), Jerič nad desnim balkonom, Klinar (Fronc z Justico), Zupan oz. Troha, Marinčič nad levim balkonom (Mirko je postal pilot letala in se ubil), Prosen.

Slavna Vila na Hrušici; zadaj med hriboma skalnata soteska potoka Dobršnik, pritoka reke Save (slika izpred dobrih sto deset let); tri okna na vrhu v drugem nadstropju levo od sredine hiše (okno spalnice, okno kuhinje in okno dnevne sobe) so pripadala našemu stanovanju. V vsaki etaži Vile je bilo šest stanovanj. Naenkrat je v njej stanovalo vsaj osemnajst družin, lahko pa tudi več; objavljeno v: Stare razglednice slovenskih krajev, fotograf neznan. Vir: Splet.

Vodo smo imeli skupno na stopnišču. Ena pipa v vsaki etaži za šest družin, torej tri pipe za vso Vilo. Stranišče na sredini vsake etaže pa sta imeli skupno dve družini, mi z družino Žerjav. V sredini vsake etaže je bila namreč prostorna veža, v njej pa so bile ena ob drugi postavljene tri lesene zgoraj odprte ločene kabine z vrati, v katerih so bila lesena stranišča s primerno luknjo in velikim in težkim lesenim pokrovom - za šest družin, torej tri veže za vso Vilo. Otroci smo radi odpirali vrata vež, kukali vanjo in poslušali, kaj počnejo posamezniki pri nujnih opravilih. Tako smo nek mrzel zimski večer (1943/44) nagajali staremu gospodu Urhu, ko je bil na stranišču v pritličju. Zvečer je prišel, kot smo rekli, "na skret", oblečen z do tal dolgim ovčjim plaščem (bundo), šalom okrog vratu in še z zajčjo kapuco na glavi. Izmenično smo ugašali in prižigali edino luč in na stežaj odprli vrata veže, da je bil prepih. Ker je bilo Urhu tega nagajanja očitno le preveč, se je razkuril in nam iz kabine čez vrgel straniščni pokrov. Če bi na koga padel, bi ga lahko pošteno poškodoval. Otroci smo se ustrašili. Od tega večera dalje nismo nikdar več počenjali takih in podobnih straniščnih neumnosti.

Ob Vili (levo glede na sliko) je stala še zidana hiša, v kateri je bila na eni strani skupna pralnica po razporedu stanovalcev, na drugi pa skupna občasna pekarna na suha drva (butare). Pečen kruh, ki so ga vzeli iz razgrete pečice, je dišal že na daleč. Poleg kruha so pekli tudi potice in slaščice ob posebnih prilikah ali za praznike, npr. za Božič, Veliko noč.

Vsako stanovanje je imelo še vrt s sadnim drevjem, klet, prostor na podstrešju za razno kramo in barako za shranjevanje drv in drugih reči. Eni so si naredili še kurnike, drugi zajčnike. Tako je bilo mogoče gojiti kure in zajce. Mi smo imeli kure, saj je bil v naši baraki kurnik že narejen, ko smo prišli v Vilo. Mrak pa je imel poleg kur in zajcev še celo konja v dosti večji baraki (hlevu) na Placu, kot smo rekli velikemu igrišču na dvignjeni ravnici med bivšo glavno cesto Jesenice-Kranjska Gora in železniškimi hišami ob Karavanškem predoru.

Pogled na Hrušico od zahoda proti vzhodu (proti Jesenicam); desno - železničarska hiša, imenovana Restavracija, levo - del dvignjene ravnice (razsežnega travnika), kjer stojijo ljudje, je del Placa. Vidna sta most železnice, ki pelje v Karavanški predor, in pod mostom cesta Kranjska Gora-Jesenice (slika iz leta 1949); objavila Občinska knjižnica Jesenice. Vir: Splet.

Naša baraka je bila v nizu barak od Vile proti vzhodu zadnja. Mejila je z žično ograjo, ki jo je postavila vojska. Od tu sem pogosto opazoval, kaj se dogaja na Placu in v zasedenih vojaških hišah. Marsikaj sem videl in slišal, česar pa ne bom javno povedal. Ostane zakopano.

Ob Vili so bili s skupno leseno ograjo ograjeni vrtovi stanovalcev. Pred Vilo je bilo otroško igrišče, levo že omenjena zidana hiša s pralnico in pekarijo, desno lesena vrata (vhod) k vrtovom, zadaj med vrtovi pa še travnati tenis plac, dosti manjše igrišče od Placa, a zelo primerno za otroške igre (žoganje, med dvema ognjema, telovadbo, razne nastope, zборе stanovalcev itn.). Poleti pozno popoldne ali zvečer so se mladi radi zadrževali in pomenkovali na tem prijetnem prostoru, tako kot so starejši posedali po klopcah na svojih vrtovih in dolgi klopi pred hišo pod Urhovim stanovanjem. Tudi harmonika se je tu in tam oglasila.

Družine so se med seboj razmeroma dobro razumele, seveda ene bolj, druge manj. Tudi obiskovali smo se, a s tem nismo pretiravali. V podrobnosti se ne spuščam. Posebno otroci smo se radi potepali pri sosedih, kjer je bilo vedno bolj prijetno in zanimivo kakor doma.

Zame je bilo bivanje na Hrušici čas popolne čustvene navezanosti na naravo. Prav čutil sem, kako Vila, kot nekakšna kraljica hiš sredi vrtov, dreves, njiv, travnikov, bližnjih gričkov, sredi krasne vaške pokrajine, ob sončnih dnevih razširja svoja nevidna krila in divje srka energijo iz veselja, ki jo potem zvečer in ponoči vrača ljudem, oddaja v neposredno okolico. Zato, ker je bila polna energije, je delovala tako domače, kot dobra mama, ki te ima vedno rada. Razgreta od sonca je v poletnih večerih žarela pravljичno privlačno in človeka kar vabila, da ga zaziblje v svojem okrilju. Še celo v slabem vremenu, dežju ali snegu, te je prijazno sprejela, objela in toplo ogrela. Ne znam opisati vseh prijetnih občutkov venomerne mehkoobe te nenavadne in čarobno prijazne meniške hiše. Kot bi jo ob začetku gradnje menihi požegnali, da naj bo prijazna do svojih stanovalcev. Še v kleti si se dobro počutil. Morda pa je Vila stala na kaki zemeljski energetski točki, da je delovala tako mirno in spodbudno. To bi bilo mogoče preveriti.

Ja, prvotni stanovalci Vile so bili kartuzijanski menihi-učitelji, ki so natanko vedeli, kakšna naj bo hiša, kako okoli nje oblikovati vrtove in katero sadno drevje na njih posaditi. Vsakemu stanovanju v Vili je torej pripadal vrt, na katerem je raslo drugačno sadno drevje.

Na našem je rasel bel ribez, okusna rumena sliva-špengl in zimska pastrvka-hruška, ki se je zmeščala in bila dobra za jesti šele o Božiču. Če bi natančno pregledali sadno drevje na vseh vrtovih, bi našli vse mogoče sorte jabolk, hrušk, češenj, sliv, ribeza, kosmulj, ..., manjkale niso niti lipe, bezgi, leske okoli Vile, ..., celo divji kostanji ob barakah so bili za okras. Gledano kot celota, je bil zame to najlepši in tudi najbolj bogat in uporaben vrt okrog kake hiše, kar sem jih videl v življenju.

Otroci smo se igrali na dvorišču pred hišo, za hišo na tenis placu, se shajali po stanovanjih, na podstrešju in barakah ob Vili. Hodili smo na kratke sprehode v bližnjo okolico, v gozd po kurice (črni teloh), čurčlne (smrekove češarke), dračje, se potepali pri Mrakovi hiši ob vznožju hriba in se skrivali v baraki ob tej hiši, se tam kopali v Dobršniku ali pa v bližini izliva tega potoka v Savo. Preplezal sem vso strugo Dobršnika od Mraka do Save. Poleti smo hodili tudi na hrib Rigel in za njim v neko dolinico, kjer je raslo veliko gob (tja nas je peljal Marinčičev Stane), pozimi pa smo se po Riglovcem podnožju smučali in sankali.

Za stanovalce v Vili so bili vsi letni časi lepi, vendar najlepši letni čas je bila jesen, vsaj za otroke. Odrasli so tresli zrele češplje ob poti od glavne ceste do Vile. Te češplje so bile last vseh. Na plahte, ki so jih razgrnili po tleh, jih je popadalo malo morje. Stanovalci smo si jih složno in demokratično razdelili. Otroci smo se jih najedli do onemoglosti. Mama je naredila precej češpljeve marmelade, ki smo jo jedli vso zimo. To je bil čas, ko so bili tudi češpljevi knedlji pogosto na mizi.

Na Hrušici nas je obiskovalo precej ljudi. Največ družina mamine sestre Berte, ki se je poročila z učiteljem Lodom Razingerjem iz Jeseniških Rovt. Živeli so v Meisterhausu na Jesenicah. Lado in Berta sta imela dva otroka, Boruta (1936–2006) in Ladota (*1941). Borut je postal diplomirani inženir kemije in je pozneje delal v Železarni Jesenice, Lado pa doktor medicine – zobozdravnik, ki je odšel v Švico. Z Borutom sva vedno kakšno ušpičila. Najhuje je bilo neko poletno nedeljo, ko sva dopoldne preveč pokadila sroboti in koruznih laskov. Bilo nama je tako slabo, da sva več ur bruhala in bila en dan z vročino v postelji. Obiskovala nas je še učiteljica Angelca Tavčar, ki naju je s sestro malo učila slovenščine in računstva. Brati sva se učila iz knjižic Fižolčki, Zlati čeveljčki, Kralj Honolulu in Barčica po morju plava, pri računstvu pa sva se naučila poštevanko. Tudi moj bratranec z očetove strani, gradbeni inženir Miloš Polič, je tu in tam prišel k nam na obisk. Menda sta si Polič in Razinger pri nas izmenjavala neke zaupne dokumente (podatke) v zvezi s partizanskim gibanjem na Koroškem in Gorenjskem. O tem sem nekaj slišal ob Razingerjevi smrti leta 1948. Ne vem pa, koliko to drži.

Kot že rečeno, sem se največ igral z Mrakovo Marjo, Podlesnikovim Petrom, Marinčičevim Mirkom in Klinarjevo Justico. Svoje žene Stane Živec iz vasi pa nisem poznal, čeprav je njena mama Julka pogosto prihajala k nam in v očetovi knjižnici menda prebrala skoraj vse knjige. Očeta ni bilo doma, zato ji je knjige posojala mama. Julka je veliko brala. Oče je večkrat rekel, da bo ena Hrušičanka kmalu prebrala več knjig, kot jih ima v svoji knjižnici. In jih je tudi res. Pozneje je ta gospa Julka postala moja tašča z imenom mama Uka. Tako jo je krstila hčerka Maja. Dobro pa sem poznal Stanino sestrično, Jeričevo Nušo z Vile, ki je s svojim očetom skoraj vsak dan prišla k nam v stanovanje na obisk, oba v lepih doma narejenih copatih.

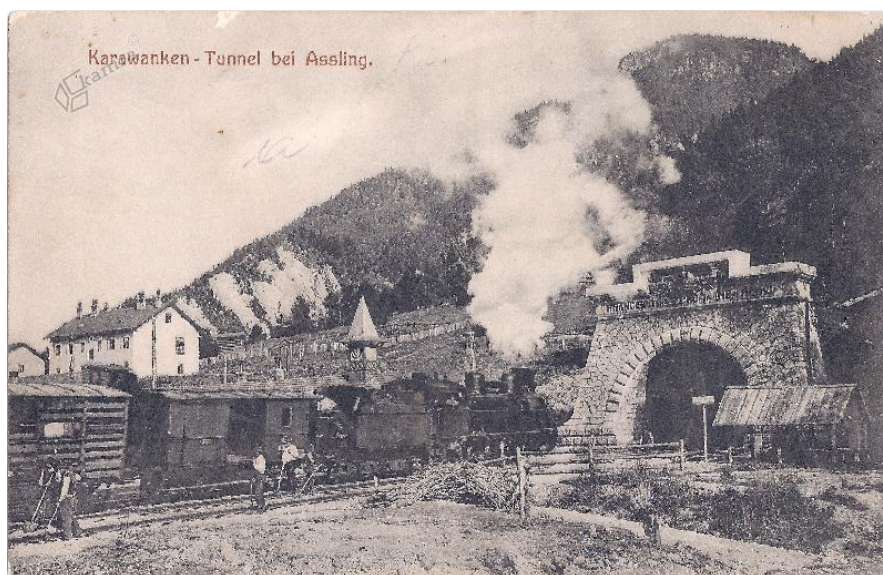
Jeseni leta 1943 sem začel hoditi v prvi razred nemške osnovne šole na Jesenicah. S Hrušice sem se vsak dan zjutraj vozil v šolo s "personalnim" na Jesenice in prav tako popoldne z njim domov. Na poti dom-vlak-šola-vlak-dom sem bil popolnoma samostojen. Še Miklavž je to opazil in me pri Ocepku (1943) okaral, da naj bom na vlaku bolj priden in manj razposajen.

Včasih pa sem šel skupaj s sošolci in drugimi hrušičanskimi otroki tudi peš domov, saj Hrušica ni daleč od Jesenic. Prvega razreda, razen voženj z vlakom, se skorajda ne spominjam. Še sošolcev ne, izjema je Mrakova Marja. V začetku smo nekaj mesecev še pisali (škripali) na tablice, potem pa že s peresnikom in tinto na papir. Učil nas je starejši učitelj, ki je bil prijazen z nami in ga nismo sovražili. Ker je bil predober, je moral kmalu oditi.

Zamenjala ga je zoprna učiteljica, ki je ves čas pouka nekaj vreščala in vpila. Tudi drugega razreda se bolj malo spominjam. Ne vem, kaj smo se učili. Dobro pa se spomnim, da so bile pogoste prekinitve pouka zaradi številnih alarmov za zračne napade. Čim je bil alarm, smo učenci iz učilnic takoj zbežali v zaklonišče, po alarmu pa je bilo običajno pouka konec in smo odšli domov. Po enem takem alarmu pozimi, decembra 1944 ali januarja 1945, smo otroci gazili sneg do Hrušice. Čez noč je zapadlo več kot pol metra snega in še je naletaval. Na Jesenice nas je zjutraj "personalni" normalno pripeljal, nazaj pa dopoldne, ko je bil alarm in je odpadel pouk, pa ni vozil. Tudi s plugom še niso orali snega z Jesenic proti Hrušici. Otroci smo se odločili, da ne bomo čakali vlaka do popoldneva in da bomo kar gazili domov. Bilo nas je okoli trideset. Od starejših je vsak nekaj časa gazil kot prvi. Ostali smo šli za njim. Dolga in naporna je bila pot, posebno od bolnice naprej čez zasnežena Kopavnik in vas. Utrujeni, mokri, premraženi, a srečni in dobro razpoloženi smo prišli domov. Zavedali smo se, da smo naredili velik podvig.

Tega gaženja snega tukaj niti ne bi omenil. Ampak na poti od šole domov se je zgodilo nekaj nenavadno zanimivega, kar želim povedati.

Staro župnišče na Jesenicah nasproti Kosove graščine je zasedla nemška vojska. Napolnjeno je bilo z vojaki in flaki, ograjeno pa z visoko ograjo vse do železnice. Ograja je imela približno na vsakih deset metrov široke in visoke zidane stebre. Plast snega se je čez noč nabrala in obdržala tudi na teh stebrih. Ko smo šli otroci mimo župnišča, smo videli enega vojaka, ki je ob cesti izdeloval umetniške kipe glav iz snega, ki je ostal na vrhu stebrov. Presenečeni smo gledali tega vojaka-umetnika, ki je pred nami s prsti obeh rok hitro in spretno oblikoval kip ženske glave. To je bil zame svetel trenutek tistega dne, če že ne vse zime. Na ta dogodek se pogosto spomnim. Kako lepi kipi raznih glav iz snega so ta dan krasili župnišče ob cesti. Mislim, da je bila ta galerija kipov vseh tudi drugim otrokom, saj smo vsi kot začarani kar nekaj časa nemo zrli v umetnika, njegove spretno roke in njegove lepe izdelke. Ampak morali smo iti dalje. Ob gaženju snega se o tem dogodku nismo pogovarjali. Razumljivo. Vsak ga je po svoje doživljal. Naš skupen cilj pa niso bili snežni kipi, bil je usmerjen drugam – čim prej srečno priti domov.

**Karavanški predor (slika okoli leta 1910); levo od vagonov se razprostira Plac.
Foto Fran Pavlin, objavil Gorenjski muzej. Vir: Splet.**

Na Hrušici je nemška vojska zasedla več hiš, med njimi vse tri železniške hiše od Karavanškega predora do Vile (dve se vidita na gornji sliki). Na Placu so postavili številne flake, kot so rekli protiletalskim in protitankovskim topovom manjšega kalibra (88 mm). Opazoval sem nemške vojake, ki so na Placu pogosto vadili s flaki. Velikokrat so streljali v

neko belo označeno točko (skalo) na Mežaklji. No, niso sicer odbili kakega vrhnjega dela Mežaklje, kar bi si gotovo želeli Hrušičani, da bi potem imeli več sonca (šala).

V Vili, Republiki in Restavraciji so stanovale večinoma priseljene zavedne slovenske družine. V Republiki in Restavraciji nisem bil v nobenem stanovanju, v Vili pa v številnih, največ pri Mrakovih in Podlesnikovih, ker sem se tudi največ igral z Marjo in Petrom. Z Marjo in njenim očetom smo šli tudi *Po kostanj v Trzič*.

Zelo rad in pozorno pa sem poslušal pogovore starejših. Pri sosedih Marinčičevih sem najbolj vlekel na uho. In tudi največ zvedel. Ob božiču leta 1943 sem slišal za partizansko gibanje (gošarje) in Churchila (op.: rekli so kar čurčl – kar po gorenjsko pomeni smrekov češarek, zato sem si to ime hitro zapomnil), za 'ta bele' in za zaveznike. Vse, kar sem slišal, sem dobro razumel, selekcioniral in si zapomnil, tudi o nemških grozodejstvih, posebno o poboju talcev julija 1942 na Belem Polju, kar je bilo med Hrušičani nepozabno in stalno v zraku, saj je bilo takrat ubitih veliko domačinov. V začetku leta 1944 sem slišal za Dachau, Mauthausen in druga koncentracijska taborišča, kamor so bili izgnani nekateri Hrušičani, proti koncu tega leta pa, da bo vojne kmalu konec in da Nemci izgubljajo na vseh bojiščih.

Zima 1944/45 je nasula kar dosti snega. Prebrodili smo jo. Sneg okoli Vile je zelo hitro kopnel, saj so bili v začetku marca lepi in topli dnevi. Kazal se je že svit pomladi. Novic pri Marinčičevih je bilo vedno več, a vsega nisem razumel.

Za nas tri pa je bil pomemben 1.3.1945.

Ta dan smo se namenili, da gremo na Jesenice k fotografu Pavlinu iskat povečano sliko naše družine. Prejšnje poletje smo bili z očetom en dan na obiskih pri zlahti na Jesenicah in nazaj grede smo se pri Pavlinu priložnostno slikali. Slika je nekaj časa ležala doma v albumu. Ker je dobro izpadla, se je mama odločila, da jo bo dala povečati. Sredi zime jo je nesla Pavlinu, da jo poveča.

In tako smo se prvega marca odpravili k Pavlinu. Zjutraj smo zgodaj vstali, se lepo oblekli in odšli na vlak, ki je peljal iz Planice. Samo malo smo se obotavljali in, glej ga zlomka, bili smo šele na pol poti do železniškega postajališča, vlak pa že tam. Po klancu pri Republiki smo tekli navzdol, kolikor so nas nesle noge, a nič ni pomagalo. Vlak nam je pred nosom odpeljal. Tako smo namesto na Jesenice odšli domov. Mami je bilo žal, da smo zamudili vlak, a se je kmalu potolažila. Dopoldne je minilo običajno v obiskih pri sosedih. Po kosilu pa sem šel dol na dvorišče. Okoli druge ure popoldne sem zaslišal z jeseniške strani strašansko grmenje, kakor da bi bila tam huda ura. Čez kake pol ure se je s tiste strani na Hrušico že privabil ogromen smrdljiv sivkasto rjav dim in razne reči so plavale v zraku. Kmalu smo izvedeli, da so zavezniški bombniki bombardirali Jesenice, da je veliko stolčenega in veliko žrtev.

No, in mi trije naj bi bili takrat na Jesenicah, morda ravno pri Pavlinu ali pa kje zunaj popolnoma nezaščiteni, saj smo se popoldne nameravali vrniti z vlakom domov. Najbrž bi bili med žrtvami. Tako pa smo zamudili vlak in ostali živi. Pavlin in njegova hčerka sta bila namreč v tem bombnem napadu ubita. Nek mamin znanec, ki je sodeloval pri čiščenju ruševin hiše, v kateri je imel Pavlin svoj atelje, je pozneje povedal, da je med ruševinami našel tudi našo povečano fotografijo, in to vso krvavo.

Železniška postaja Jesenice po bombardiranju 1.3.1945. Zadaaj vidimo porušeno hišo, v kateri smo stanovali. Vidno je celo, kje je bilo naše bivše stanovanje (gl. drugo nadstropje hiše, balkon z vrati v kuhinjo še stoji, vse tri sobe desno pa ne, ker je tja padla bomba). Objavil Gorenjski muzej Kranj. Vir: Splet.

Nekaj dni po bombnem napadu smo vsi trije odšli na Jesenice. Veliko razdejanje. Od Gostilne Baloh proti železniški postaji je bilo na levi strani veliko porušenega, tudi na desni, od tega Pavlinova hiša, Hotel Triglav, nato postaja in železniške hiše ob njej, Gostilna Paar itn. Za vedno sem si vtisnil v spomin sliko porušenih Jesenic. Po ogledu ruševin smo se pri postaji, ko smo videli porušeno hišo, v kateri smo stanovali, zagrenjeni takoj obrnili in jo hitro mahnili peš nazaj na Hrušico v varno zavetje stare Vile, čeprav niti ni bila tako varna, saj smo se njeni stanovalci vedno bali, kdaj se bo sesula. Že če so v daljavi padale manjše bombe, se je hiša tako zelo tresla, da smo tisti, ki smo bili ob alarmih v kleti, mislili, da se bo sesedla in nas dobesedno pokopala pod seboj. A je zdržala vse okupacijske pretrese in še več. Svojemu namenu je po okupaciji služila še dobrih 40 let, nakar so jo podrli.

En lep in sončen dan sredi meseca marca sem sedel na klopi pod Urhovim stanovanjem. Grel sem se na toplem skoraj pomladanskem soncu in naenkrat zaspal. Ko sem se prebudil, sem bil čisto moker. Ves pijan sem prišel domov. Prehladil sem se. Dobil sem visoko temperaturo in prebolel težko gripo.

April se je napovedoval z velikimi pričakovanji. So pa res prišla. Konec aprila se je iz Nemčije vrnil oče. Ušel je iz službe. Tam je vse razpadalo. Prestal je 36 bombnih napadov na Linz in bližnje Goeringwerke. Domov je prišel bolan z visoko vročino. Prebolel je pljučnico. Ko je prišel k sebi, se je meseca maja pridružil slovenskim partizanom na Poljanah in bil med prvimi, ki so prevzeli železniški promet na Jesenicah. En dan sem bil na Poljanah med partizani tudi jaz z mamo in sestro.

Mesec maj je na Hrušici potekal v vsesplošni evforiji. Bili smo presrečni, da je okupacije konec. Nemci so odšli in v železniške hiše nad Placem so se vselili partizani, ki so zasedli tudi ves Plac skupaj s flaki in municijo. Otroci smo si partizane in njihovo oborožitev lahko ogledali od blizu. To se nam je zdelo fantastično. Tudi rokovali smo se. Zvrstilo se je tako veliko različnih dogodkov, in to tudi vse poletje do jeseni, da se vseh niti ni bilo mogoče zapomniti, kaj šele opisati.

Spominjam se, kako smo na Placu v dolgih vrstah čakali pred vojaško kuhinjo, da dobimo vsak svojo porcijo hrane v menažko ali lonec. Hrana je bila okusna, mi pa prestradani. Kar nekaj dni zapored smo hodili k vojaškemu kuhinjskem kotlu in jedli, kar so skuhali. Pozno popoldne ali zvečer so starejši fantje radi hodili na Rigel in tam kurili kresove,

mi, otroci za njimi, mame pa v skrbeh, kje smo. Še dobro, da se je vse srečno končalo. Eni so stikali tudi po municiji na Placu. Tako je prišlo do nesreče Pintarjevega fanta iz Restavracije.

Nek dan sredi maja se je valila ogromna množica vojaških konjev od Jesenic proti Kranjski Gori. Lepo je bilo gledati gibanje konjev v daljavi, kako dirjajo po Placu, po prašni cesti mimo Republike in po mostu čez Dobršnik po dolini gor proti Belemu Polju. Sosed Mrak je to situacijo pametno izkoristil in svoje anemično belo-sivkasto kljuse zamenjal za čudovito lepega in krepkega rjavega konja, ki se mu je že na daljavo videlo, kako izžareva moč in krepost. Dogodek, ko je svojega konja pripeljal iz štale, ga prepustil množici drvečih konjev in ujel zlikanega rjavca, sem spremljal iz gornjih stopnic pred Vilo. Mrak jih je potem sicer nekaj slišal od enega soseda, da tega ne bi smel narediti, a je bilo že prepozno. Bog ve, kje se je že takrat potikal in prerival njegov konj. Meni se je ta konj smilil, ker ni bil vajej naporov. Bil je stalno v hlevu kot gojeni zajec. Ali se bo znašel med ostalimi prekaljenimi in prebrisanimi vojaškimi konji, sem takrat razmišljal.

Naslednji meseci so minili kot bi mignil. Za mene se ni zgodilo nič kaj posebnega. Le pri Ocepku sem skupaj z drugimi otroki igral v neki kratki otroški igrici, kjer sem moral povedati: "Dragi tovariš, od kod si doma, da te nobeden od nas ne pozna". Ne vem, za kakšno igrico je šlo.

Na Hrušici je bilo vse poletje in jesen zelo živahno. Vrnili so se številni domačini, ki so jih Nemci izgnali, bili zaprti, internirani ali na prisilnem delu. Sprožalo se je splošno veselje ob snidenju in hkrati velika žalost za izgubljenimi. Teh ljudi nisem poznal. Dogodki v zvezi z njimi se me niso dotikali. Bili so mi tuji, čeprav sem vedel zanje. Ko sem opazoval te ljudi, kako so srečni, da spet stojijo na svoji zemlji, da se spet vidijo, da so preživeli, da so živi in da bodo lahko spet delali v svojem kraju, me je nenadoma globoko prešinila neprijetna otožna misel, kakor da ne spadam več v ta kraj. Zazdelo se mi je, da sem bil tukaj nek majhen nepovabljen gost iz preteklosti, ki je prišel le za kratek čas na obisk. In tega obiska je zdaj konec.

Septembra sem začel hoditi v tretji razred ljudske šole na Jesenicah. Moja učiteljica je bila tovarišica Marija Mokorel. Decembra smo se odselili iz Hrušice. Na Plavžu, na Jesenicah, nas je čakalo trisobno železniško stanovanje, da se vselimo in zaživimo novo etapo našega družinskega življenja.

Kljub vsem tegobam vojnih dni pa smo bili v Vili na Hrušici zelo radi in smo se ves čas prijetno počutili. Tako med naravo kot med ljudmi.